Socialutskottets betänkande

1978/79:24

med anledning av i propositionen 1978/79:100 gjorda framställningar inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde såvitt gäller arbetarskyddsstyrelsen, yrkesinspektionen och statens arbetsklinik jämte motioner

I betänkandet behandlas regeringens förslag i propositionen 1978/79:100 bil. 15 (arbetsmarknadsdepartementet) såvitt avser avsnitt C. Arbetsmiljö utom förslagen under punkterna C 5–C 8, vilka behandlas av arbetsmarknadsutskottet i betänkandet AU 1978/79:20. Vidare behandlas i betänkandet en motion om den kommunala tillsynen på mindre arbetsställen och en motion om garantilån till arbetsmiljöförbättringar.

Arbetsmiljö

1. **Arbetarskyddsstyrelsen.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten C 1 (s. 107–112) och hemställer

att riksdagen till *Arbetarskyddsstyrelsen* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 109 535 000 kr., varav 282 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

2. **Arbetarskyddsstyrelsen: Inredning och utrustning.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten C 2 (s. 112 och 113) och hemställer

att riksdagen till *Arbetarskyddsstyrelsen: Inredning och utrustning* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 14 000 000 kr.

3. **Yrkesinspektionen.** Regeringen har under punkten C 3 (s. 113–115) föreslagit riksdagen att till yrkesinspektionen för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 93 876 000 kr., varav 2 350 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Motion

I motionen 1978/79:514 av Göran Karlsson m. fl. (s) hemställs, såvitt här är i fråga, att riksdagen

2. beslutar att ansvaret för tillsyn över arbetsmiljöförhållandena vid vissa mindre arbetsplatser överförs från kommunerna till yrkesinspektionen,

3. hos regeringen begär förslag om formerna för överförande av den kommunala tillsynen till yrkesinspektionen.

Utskottet

Enligt 7 kap. 2 § arbetsmiljölagen åligger det kommun att efter samråd med yrkesinspektionen utse en eller flera kommunala tillsynsmän med erforderlig kompetens att biträda yrkesinspektionen vid tillsynen över efterlevnaden av lagen. I 9 § första stycket instruktionen (1973:847) för yrkesinspektionen stadgas att yrkesinspektionen inom varje kommun biträds av en eller flera enligt arbetsmiljölagen utsedda kommunala tillsynsmän vid tillsyn av arbete som bedrivs utan användande av maskinella hjälpmedel eller ångpannor, kokare eller andra tryckkärl och i vilket i regel används mindre än tio arbetstagare. I 21 och 22 §§ instruktionen finns bestämmelser om samråd och samordning mellan yrkesinspektionen och kommunal tillsynsman.

Socialutskottet behandlade hösten 1977 frågan om den kommunala tillsynen på mindre arbetsställen borde överföras till yrkesinspektionen (SoU 1977/78:1 s. 70). Utskottet konstaterade att den kommunala tillsynen i stor utsträckning fungerade mindre tillfredsställande. I den dåvarande situationen ansåg sig utskottet emellertid inte kunna tillstyrka att den kommunala tillsynen skulle överföras till yrkesinspektionen. Utskottet underströk vikten av att yrkesinspektionen höll en nära kontakt med de kommunala tillsynsmännen och bistod kommunerna vid tillsynen. Samtidigt måste det enligt utskottet slås fast att det – liksom var fallet enligt arbetarskyddslagen – enligt arbetsmiljölagen blev ett obligatoriskt åliggande för kommunerna att ha en väl fungerande tillsyn av de mindre arbetsplatserna. Enligt utskottet borde arbetarskyddsverket informera kommunerna och påvisa för dem vilka förpliktelser som arbetsmiljölagen i aktuellt avseende innebar.

I motionen 1978/79:514 av Göran Karlsson m. fl. (s) framhåller motionärerna att trots socialutskottets kraftfulla uttalande hösten 1977 kritiken från arbetstagarhåll om brister i den kommunala tillsynen återkommer.

Den 1 juli 1978 trädde arbetsmiljölagen i kraft. Arbetarskyddsverket har bedrivit en omfattande informationsverksamhet om den nya lagens innehåll. Efter förslag i budgetpropositionen 1977/78 (bil. 15 s. 121) anvisades arbetarskyddsverket medel för utbildning av samtliga kommunala tillsynsmän i landet. Departementschefen framhöll att genom de ökade resurserna för utbildning och information av de kommunala tillsynsmännen man underströk vikten av att yrkesinspektionen håller en nära kontakt med de kommunala tillsynsmän som ansvarar för kontrollen av arbetsmiljön på de mindre arbetsplatserna.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det inte kan godtas att kontrollen av arbetsmiljön på de mindre arbetsplatserna eftersätts. Arbetet för en god arbetsmiljö skall omfatta alla på alla arbetsplatser. Utskottet kan dock konstatera att arbetet med att utbilda de kommunala tillsynsmännen för deras viktiga uppgifter pågår. Fortsatta utbildningsinsatser är angelägna. Om brister uppmärksammas i tillsynen i en kommun är det en uppgift för yrkesinspektionen att i enlighet med vad utskottet uttalade vid arbetsmiljö-

lagens tillkomst påvisa för kommunen dess skyldigheter enligt arbetsmiljölagen. Det är också viktigt att yrkesinspektionen känner sitt anvar för att samrådet och samordningen mellan yrkesinspektionen och kommunal tillsynsman fungerar på ett tillfredsställande sätt. Utskottet vill härutöver framhålla att, enligt vad utskottet inhämtat, utredningen om översyn av yrkesinspektionens distriktsindelning kommer att överväga konsekvenserna för yrkesinspektionens distriktsindelning, resurser och organisation av ett inordnande av den kommunala tillsynen i yrkesinspektionen. Under hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Utskottet har inte något att erinra mot den föreslagna medelsanvisningen.

Utskottet hemställer

1. beträffande den kommunala tillsynen att riksdagen avslår motionen 1978/79:514 yrkandena 2 och 3,
2. att riksdagen till *Yrkesinspektionen* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 93 876 000 kr., varav 2 350 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

4. **Statens arbetsklinik.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten C 4 (s. 115–117) och hemställer

att riksdagen till *Statens arbetsklinik* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 2 060 000 kr.

5. **Garantilån till arbetsmiljöförbättringar**

Motion

I motionen 1978/79:1276 av Johan Olsson m. fl. (c, m) hemställs att riksdagen beslutar

1. att lånegarantier för arbetsmiljöförbättringar skall lämnas under åren 1979 och 1980 på i princip samma villkor som tidigare varit gällande under 1978,
2. att en garantiram på 150 milj. kr. ställs till förfogande till utgången av år 1980,
3. att en översyn omgående genomförs om lämpliga villkor för stimulans av arbetsmiljöinsatser i de mindre och medelstora företagen.

Utskottet

Riksdagen beslutade i maj 1975 om vissa stimulansåtgärder för arbetsmiljöförbättringar (prop. 1975:66, SoU 1975:16, rskr 1975:191). Beslutet innebar att staten fick teckna garanti för lån för att finansiera förbättringar av arbetsmiljön, i första hand i mindre och medelstora företag. Garantin avsåg

lån om högst 100 000 kr. per företag. Lånen skulle löpa på sju år med de två första åren amorteringsfria. För att stimulera företagen till arbetsmiljöförbättringar beslöts att de två första åren också skulle vara räntefria. Det statliga garantiåtagandet skulle avse totalt 200 milj. kr. under tiden den 1 september 1975–den 31 december 1976.

Riksdagen beslutade vidare i december 1976 att stödet, inom ramen av 200 milj. kr., skulle utgå även under år 1977 eftersom garantier endast tecknats för knappt 55 milj. kr. vid utgången av september 1976 och betydande belopp av garantisumman annars skulle kvarstå outnyttjade vid periodens slut (prop. 1976/77:35, SoU 1976/77:20, rskr 1976/77:70).

I förslag till tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 (prop. 1977/78:101) föreslog regeringen bl. a. att stödet skulle utgå även under år 1978 och att ramen skulle utvidgas med ytterligare 100 milj. kr. samt att beloppet per företag skulle höjas till 125 000 kr. Riksdagen godkände i mars 1978 förslaget i vad avsåg garantilån för arbetsmiljöförbättringar (SoU 1977/78:21, rskr 1977/78:138).

Lånegarantier tecknades sedan den 1 juli 1978 för statens räkning av de s. k. utvecklingsfonderna i resp. län. Dessförinnan tecknades de av företagarföreningen i länet. Vid utgången av september 1978 hade lånegarantier tecknats för 245 milj. kr.

I prop. 1978/79:65 om ändring i lagen om arbetarskyddsavgift m. m. diskuterade arbetsmarknadsministern frågan om det fanns anledning förorda en ytterligare förlängning av verksamheten med arbetsmiljögarantilånen. Med hänsyn bl. a. till att meningarna om låneformen var delade fann han dock inte skäl förorda en sådan förlängning.

I en i samband med riksdagsbehandlingen väckt motion riktades erinringar mot arbetsmarknadsministerns ställningstagande till frågan om en förlängning av möjligheterna till garantilån. Motionärerna menade att det skulle vara naturligare att man först utredde frågan om de små och medelstora företagens möjligheter att finansiera arbetsmiljöförbättrande åtgärder och att först därefter, om det visade sig befogat, ta bort möjligheterna till stimulansåtgärder. Motionärerna ville att – i avvakta på resultatet av det aviserade utredningsarbetet – de nuvarande bestämmelserna om arbetsmiljögarantilån skulle förlängas under två år, dvs. 1979 och 1980. De ville vidare att låneramen utvidgades med 150 milj. kr.

Socialutskottet (SoU 1978/79:20) anslöt sig vid sin behandling av frågan i december 1978 till arbetsmarknadsministerns ställningstagande och avstyrkte motionen. Riksdagen godkände utskottets hemställan (rskr 1978/79:103). I sitt av riksdagen godkända betänkande anförde utskottet – efter att ha redovisat skäl som talade mot en förlängning av verksamheten med garantilån och därvid bl. a. hänvisat till en begränsad utvärdering som gjorts av statens industriverk (SIND) – bl. a. följande:

Utskottet vill emellertid också framhålla att det i ärendet framförts uppfattingar som stöder förslaget i motionen om en förlängning av verksamheten med garantilån. Sådana uppfattningar har nio av tio utvecklingsfonder, som deltagit i SIND:s utvärdering, gett uttryck åt. Sveriges hantverks- och industriorganisation – Familjeföretagen vill att låneformen skall permanentas.

Arbetsmarknadsministern är med hänsyn till att meningarna om låneformen är delade inte beredd att förorda en ytterligare förlängning av verksamheten. Inte heller utskottet kan förorda en sådan förlängning. Vid denna bedömning beaktar utskottet bl. a. vad SIND anfört därom att antalet garantilån varit stort samtidigt som det genomsnittliga lånebeloppet varit lågt, något som medfört en betydande administrativ hantering. Enligt SIND:s mening kan det ifrågasättas om den administrativa hanteringen står i rimlig proportion till effekten av insatserna.

Som arbetsmarknadsministern anför återfinns arbetsmiljöproblem på många olika arbetsställen vare sig de är stora eller små, har privata eller offentliga huvudmän. Det finns därför principiellt ingen anledning att särskilt prioritera vissa typer av företag. Om problemen i de små och medelstora företagen är så stora eller deras ekonomiska läge så ansträngt att de anställda i dessa företag löper risken att få sämre arbetsmiljö än sina kolleger på andra typer av arbetsplatser kan dock finnas skäl till en annan bedömning. Utskottet delar denna uppfattning och har därför inte något att erinra mot att en sådan utredning kommer till stånd som arbetsmarknadsministern förutskickat.

Den åsyftade utredningen skulle få i uppgift bl. a. att se över de små och medelstora företagens möjligheter att inom ramen för befintliga kreditmöjligheter klara av sina arbetsmiljöinvesteringar. Enligt vad utskottet inhämtat pågår nu inom regeringens kansli arbetet med att utforma direktiv till en sådan utredning. Med hänsyn härtill och under hänvisning till vad utskottet i december 1978 anförde i frågan avstyrker utskottet yrkanden i motionen 1978/79:1276 av samma innehåll som i den i december behandlade motionen, nämligen att lånegarantier skall lämnas även under åren 1979 och 1980 och att en ny garantiram på 150 milj. kr. skall ställas till förfogande. Ett yrkande i motionen om att en översyn omgående skall genomföras om lämpliga villkor för stimulans av arbetsmiljöinsatser i de mindre och medelstora företagen påkallar inte någon riksdagens åtgärd med hänsyn till det pågående direktivarbetet i regeringens kansli.

Utskottet hemställer

beträffande frågan om garantilån för arbetsmiljöförbättringar att riksdagen avslår motionen 1978/79:1276.

Stockholm den 20 mars 1979

På socialutskottets vägnar
GÖRAN KARLSSON

Närvarande: Göran Karlsson (s)*, Kersti Swartz (fp), Erik Larsson (c)*, Nils Carlshamre (m)*, Evert Svensson (s), Karin Andersson (c), Anna-Greta Skantz (s), Bengt Bengtsson (c), Ivar Nordberg (s)*, Karl Leuchovius (m), Kjell Nilsson (s), Britt Wigenfeldt (c), Sven-Gösta Signell (s), Per Gahrton (fp) och Lena Öhrsvik (s)*.

*Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservationer

Vid 3. **Yrkesinspektionen**

1. beträffande den kommunala tillsynen (mom. 1 i hemställan) av Göran Karlsson, Evert Svensson, Anna-Greta Skantz, Ivar Nordberg, Kjell Nilsson, Sven-Gösta Signell och Lena Öhrsvik (samtliga s) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande som börjar på s. 2 med "Utskottet delar" och slutar på s. 3 med "utskottet motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det inte kan godtas att kontrollen av arbetsmiljön på de mindre arbetsplatserna eftersätts. Arbetet för en god arbetsmiljö skall omfatta alla på alla arbetsplatser. När arbetsmiljölagen antogs hösten 1977 var det utskottets förhoppning att de då uppmärksammade bristerna i den kommunala tillsynen skulle undanröjas. Förhoppningarna har inte infriats. Trots utskottets kraftfulla uttalanden hösten 1977 och trots att viss utbildning av de kommunala tillsynsmännen skett kvarstår på många håll de brister vilka såväl arbetsmiljöutredningen och remissorganen som utskottet uppmärksammade vid tillkomsten av arbetsmiljölagen. Det är av flera skäl viktigt att tillsynen över de små företagen fungerar väl. Inom denna sektor finns många utomordentligt välskötta företag. Men det är också här som huvudparten av de s. k. icke-seriösa företagen finns. Det kan vara arbetsgivare som genom överlåtelse av rörelse, ändring av firmanamn, förhalning m. m. undandrar sig tillsyn. Många av dessa icke-seriösa företag har ofta arbetstagare som inte är fackligt anslutna. Ovanligt är inte heller att arbetstagarna är invandrare som inte alltid vet vilka krav som kan ställas på arbetsmiljön. Med hänsyn till dessa omständigheter ställs särskilt stora krav på en väl fungerande tillsyn över de små företagen. Enligt utskottets mening är yrkesinspektionen bäst lämpad för uppgiften. Kommunerna bör således befrias från sina tillsynsuppgifter och uppdraget övertas av yrkesinspektionen. I enlighet med det anförda tillstyrker utskottet yrkandet 2 i motionen.

Riksdagen bör enligt yrkandet 3 i motionen hos regeringen anhålla om förslag till formerna för överförande av den kommunala tillsynen till yrkesinspektionen.

dels att utskottets hemställan under mom. 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande den kommunala tillsynen att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:514 yrkandena 2 och 3 *dels* fattar principbeslut om att ansvaret för tillsyn över arbetsmiljöförhållandena vid vissa mindre arbetsplatser skall överföras från kommunerna till yrkesinspektionen, *dels* hos regeringen begär förslag om formerna för överförande av den kommunala tillsynen till yrkesinspektionen,

Vid 5. **Garantilån för arbetsmiljöförbättringar**

2. beträffande frågan om garantilån för arbetsmiljöförbättringar i mindre företag av Erik Larsson (c), Nils Carlshamre (m), Karin Andersson (c), Bengt Bengtsson (c), Karl Leuchovius (m) och Britt Wigenfeldt (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets betänkande på s. 5 som börjar med "Den åsyftade" och slutar med "regeringens kansli" bort ha följande lydelse:

Den åsyftade – – – (= utskottet) – – – sådan utredning. Enligt utskottets mening är det, som framhålls i motionen 1978/79:1276 av Johan Olsson m. fl. (c, m), befogat att en översyn kommer till stånd för att finna de lämpligaste vägarna att stimulera angelägna arbetsmiljöförbättringar inom små och medelstora företag. I avvaktan på denna översyn bör emellertid verksamheten med garantilån behållas under två år. Den naturliga ordningen är att man först utreder frågan om de mindre företagens möjligheter att finansiera arbetsmiljöförbättrande åtgärder och först därefter, om utredningen visar att det är befogat, tar bort möjligheterna att få garantilån.

På grund härav och på de skäl som i övrigt anförts i motionen 1978/79:1276 anser utskottet att motionen bör bifallas. Verksamheten med garantilån för arbetsmiljöförbättringar bör således få pågå under åren 1979 och 1980 på i princip samma villkor som tidigare gällt. En garantiram på 150 milj. kr. bör ställas till förfogande för tiden fram till utgången av år 1980.

I enlighet med det anförda ställer sig utskottet positivt till den aviserade utredningen som bl. a. skall se över de små och medelstora företagens möjligheter att inom ramen för befintliga kreditmöjligheter klara av sina arbetsmiljöinvesteringar. Enligt utskottets mening bör man därvid även pröva möjligheterna till fortsatta garantilånemöjligheter med om möjligt förenklade administrationsrutiner.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

beträffande frågan om garantilån för arbetsmiljöförbättringar att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:1276 ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

GOTAB 61749 Stockholm 1979